Írta: Máté Gábor
2016. április 14. csütörtök, 13:32 - Módosítás: 2016. április 24. vasárnap, 09:33

„Az élő középkor világában”

Máté Gábor beszélgetése Dr. Andrásfalvy Bertalannal

Dr. Andrásfalvy Bertalan (1931-) egyetemi tanulmányait az ELTE BTK román-magyar és muzeológia-néprajz szakjain végezte. Kecskeméten a Felsőfokú Szőlő- és Gyümölcstermesztési Technikumban kertész üzemmérnöki diplomát is szerzett.

A Néprajzi Múzeum segédmuzeológusa (1955-1960), Szekszárdon muzeológus (1960-1976), a pécsi Dunántúli Tudományos Intézet tudományos munkatársa (1976-1977), a Baranya Megyei Levéltár tudományos főmunkatársa (1977-1985), a pécsi Janus Pannonius Múzeum néprajzi osztályának vezetője (1985-1989), az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának tudományos főmunkatársa (1989-1990). A rendszerváltás utáni első magyar kormány művelődési minisztere (1990-1993). A pécsi néprajz tanszék alapítója, 1993-tól tanára. Jelenleg is itt oktat (PTE BTK Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék), 2001-től professor emeritusként.

Tudományos munkásságát újszerű témaválasztások, eredeti módon felépített kutatások jellemzik. Legnagyobb hatású publikációi a Duna menti népek életmódjához, gazdálkodásához kapcsolódnak. Vizsgálta a dél-dunántúli nemzetiségek értékrendjét, társadalomszervezetét, munkamegosztását. Kiemelkedő gyűjtőmunkát végzett a népköltészet, a néptánc, a népművészet területén. Legújabb kutatási programja a Kárpát-medence antropogén környezeti változásaival foglalkozik.

Számos publikációjában érinti a balkáni népek és a magyarság kapcsolatait. Új eredményeket ért el a balkáni szőlő- és borkultúra kutatásában. Nagyhatású egyetemi előadásaiban

részletesen foglalkozik a Rákóczi-szabadságharc alatti etnikai és felekezeti konfliktusokkal, a szerbség migrációjával, és a dél-dunántúli népek török alatti sorsával.

Hathetes albániai és macedóniai tanulmányútja során ismerte meg közelebbről a Balkánt. Az alábbi beszélgetés úti élményeiről, néprajzi gyűjtőmunkájáról szól.

Hogyan jutott el a Tanár Úr Albániába?

Az 1950-es években nagyon sok albán fiatal járt hazánkban. Egy részük tanulmányúton, nagyobb részük itt tanult, elsősorban a budapesti orvostudományi és műszaki egyetemen. Az albán állam is fölajánlott tanulmányi utakat a magyaroknak, de azt hiszem nem sokan vágytak oda, Európa legszegényebb és legelmaradottabb országának tartották. Nekünk, néprajzkutatóknak meg éppen ezért a legizgalmasabbnak ígérkezhetett. Így, mikor értesültem a minisztériumból erről a lehetőségről, azonnal jelentkeztem. Megvallom, hogy azelőtt nem is gondoltam erre. Igen szerettem volna én is kutatni távoli országokban, de elsősorban keletre vágytam. Többször megkíséreltem, hogy eljussak Baskíriába vagy finnugor nyelvrokonainkhoz néprajzi kutatásokat végezni, de nem kaptam erre lehetőséget. Más jelentkező nem lévén, ezt az albán utat végül én kaptam meg a Művelődési Minisztérium keretéből. Ugyanekkor kapott tanulmányutat Katona Imre is az Akadémia egyezménye alapján, de nem együtt mentünk ki, Imre pár nappal később érkezett, és Tiranában találkoztunk.

Megtanult albánul, hogyan tudott beszélgetni, gyűjteni?

Amennyire csak lehetett, próbáltam felkészülni erre az útra, amelyen mindent össze akartam gyűjteni, amire alkalom adódik. Próbáltam albánul is tanulni, ezért itthon vettem egy albán-magyar szótárt, illetve egy olyan albán-német tábori szószedetet és társalgási füzetet, amelyet még a világháború idején szerkesztettek a katonaság részére. Végül is annyira megtanultam a nyelvet, hogy kézzel-lábbal és néhány szóval megértettem magam és így egyedül is mehettem azután néprajzi gyűjtésre. Vittem magammal fényképezőgépet, keskenyfilm-felvevőt, és elemes magnetofont. Rrok Zojzi kísért minket, a tiranai múzeum néprajzi osztályának vezetője, aki tudott németül. Tőle nagyon sokat tanultam, sokat köszönhetek neki. Az időnk nagy részét nem Tiranában töltöttük. Nagy kirándulásokat tettünk, először északra, Skodra környékére, aztán délre, a himarai tengerpartra, Gjirokaster környékére és Közép-Albániába.

A magyarországi közvélemény keveset tud a két nép közös múltjáról. Milyen szerepe van a magyaroknak az albán történelemben?

Ennek a területnek volt egy nagy erdélyi kutatója, még az első világháború előtt, báró Nopcsa, akit királlyá is akartak választani, mert nagyon megszerették. Ő sokat írt Albániáról, de elsősorban Észak-Albániáról, a katolikus vidékről.

Még egy fontos magyar kapcsolata volt az albánoknak a magyarokkal. Az albánok – hogy finoman fogalmazzak – nem kedvelik a szerbeket, de ez kölcsönös (...) az első világháborúban az Osztrák-Magyar Monarchia lerohanta Szerbiát, és ezért az albán emlékezetben dicsőséges helyet kaptak a magyarok.

A harmadik pedig Szkander bég, aki Hunyadi Jánosnak volt a szövetségese a török ellen. Szkander bég, vagyis Kastriota György, fiatal korában Konstantinápolyba került túszként de onnan megszökött, és megszervezte az ellenállást, szabadságharcot vezetett a török ellen és hazáját rövid időre függetlenítette a töröktől. Hunyadi támogatta, de a döntő ütközetben megakadályozták a szerbek – akik már behódoltak a töröknek – hogy átkeljen a hegyeken és seregeiket egyesítsék. Hiába voltak bátrak, azért a hegyek között átkelni nagyon nehéz, ha azt

védik. Hunyadi akkor fogságba került... De ez úgy él az emlékezetükben, mintha tegnap történt volna.

Hogyhogy ilyen ”friss” az emlékezetük?

Elmesélem egy élményemet, hogy érthető legyen. Mikor északra mentünk Katona Imrével a Zadrinába, vagyis a Drina folyó mentére, egy faluba érkeztünk, ahol búcsú volt, templombúcsú. De nem engedték megnyitni a templomot a hatóságok, tudniillik Albánia – nem akkor, hanem egy évvel, vagy két évvel később – kijelentette, hogy az első ateista ország Európában, sőt a világon. Na de a nép összegyűlt és meghívtak egy házhoz, ahol megvendégeltek minket.

Az ünnepi ebéd egy nagy kondérban megfőzött birka volt, megkaptuk a fejét, nézett a szemeivel az asztalon, de én már korábban rosszul voltam. Budapesten, mielőtt elindultam volna, hogy stílszerű legyek egy albán halkonzervet ettem, és az valószínűleg romlott volt. Úgyhogy én nagyon rosszul voltam a repülőgépen, és tulajdonképpen végig beteg voltam Albániában. Amikor hazajöttem kórházba is kerültem paratífusszal, de betegen, lázasan végigcsináltam az utat. Na és akkor kimentettem magamat azzal, hogy beteg vagyok, rossz a gyomrom, nem tudok enni.

Ebéd után kávét kaptunk, és akkor történt, hogy két helyi fiatalember a vállát egymásnak vetve hősdalokat énekelt Szkander bégről. Ez óriási élmény volt. Nem volt megrendezve. Az egy spontán falusi társaság volt, aminek tagjaivá váltunk, és ők hősi dalokat énekeltek. Çiftelia, egy pengetős, lantszerű hangszer volt náluk, és fölváltva, mint a kalevala énekesek, egymás szavába vágva énekeltek. És mikor abbahagyták, az emberek fölugráltak és ordítoztak. Kérdeztem mit kiabál ez az asszony mellettem? Azt kiabálja, hogy milyen áldott az a csecs, aki ilyen ajkakat tudott szoptatni – fordította barátunk. Ez a kifejezés úgy megmaradt bennem. Ott ekkor még elevenen éltek a hősénekek.

Könnyen megnyíltak, ismerték a magyarokat, tudták, hogy honnan jött?

www.karpatmedence.net